дисгармонійні відчуття із можливими патологічними ознаками жіночої сексуальності.

Окреслення психотипу сучасної жінки на матеріалі досліджуваної п'єси – це один зі штрихів до комплексного аналізу дослідження як жіночих образів у драматургії двотисячників зокрема, так і специфіки психологізму сучасної української драматургії загалом.

ДЖЕРЕЛА

1. Гидденс Э. Трансформация интимности. Сексуальность, любовь и эротизм в современных обществах [Электронный ресурс] / Э. Гидденс. – Режим доступа : http://yanko.lib.ru/books/sociology/giddens-transformation.htm#_Toc171625539
2. Гроф С. За межами мозку [Електронний ресурс] / С. Гроф. – Режим доступу : http://psm.in.ua/00.aspx-1023.html
3. Зборовська Н. Код української літератури : Проект психоісторії новітньої української літератури : [моногр.] / Н. Зборовська. – К. : Академвидав, 2006. – 504 с.
4. Здравомыслов В.И. Функциональная женская сексопатология / Здравомыслов В.И., Анисимова З.Е., Либих С.С. – Пермь, 1994. – 272 с.
5. Кононенко Є. Мужчина за викликом / Є. Кононенко // Березіль. – 2007. – № 5–6. – С. 127–164.
6. Физиология человека [Электронный ресурс] / под. ред. Покровского В.М., Коротько Г.Ф. – Режим доступа : http://lechebnik.info/447/203.htm
7. Содомора П. Терміносистема Святого Томи з Аквіну / П. Садомора. – Львів, 2010.

В статье автор исследует особенности художественного изображения женского образа на материале пьесы Е. Кононенко «Мужчина по вызову», в частности анализирует психологическое взаимодействие героев сквозь призму сюжетообразующих коллизий и определяет психотип современной женщины.

Ключевые слова: *психологизм, психотип, психосексуальное поведение, сюжет, современная украинская драматургия.*

The author of this article explores the features of literary female image on the basis of the play "Male Gigolo" by Eugenia Kononenko, in particular analyzes the psychological interaction of the characters in the light of plot collisions and outlines a female psychological type.

Key words: *psychologism, psychological type, psychosexual behavior, plot, modern Ukrainian drama.*

УДК 821.161.2

Ніна Герасименко

МАЛА ПРОЗА Є. КОНОНЕНКО ЯК РЕАЛІСТИЧНА ХУДОЖНЯ МОДЕЛЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА МЕЖІ XX–XXI СТ.

У статті на прикладі новелістики Євгенії Кононенко аналізується реалістична новела у типології жанрово-стильових модифікацій жіночої малої прози межі XX–XXI ст. Особлива увага акцентується на проблематиці та поетиці творів письменниці, оскільки соціальна та психологічна площини новел яскраво відображають модель вітчизняного суспільства початку XXI ст.

Ключові слова: *реалістична новела, жанрово-стильові модифікації, світоглядний конфлікт, жіноча ідентичність.*

У сучасній жіночій прозі базовими жанровими структурами вважають новелу, оповідання, повість, роман. Зразки новелістичної культури з її *«глибинним проникненням до серцевини явища за допомогою доцільної ощадності»* [8, 36] демонструють В. Мастерова, Л. Пономаренко, С. Йовенко, Є. Кононенко, Л. Тарнашинська. *«Новела як ціле – сконденсована форма, яка передає один епіцентр думки і настрою, розкриває характер переважно в одному моменті його розвитку»*

[9, 214] – цю тезу підтверджують твори згаданих авторок. Вибір письменницями жанрів новели чи оповідання як основних малих прозових форм має свої пояснення. Зокрема, новела як жанр «*виявляє дивовижну життєздатність й органічне почуття сучасності, адже його змістовна суть полягає у спрямованості на все нове, про що свідчить семантика назви цього жанру*» [9, 24].

Тож поза будь-яким сумнівом саме здатність малих прозових форм миттєво реагувати на сучасність й, відповідно, на суспільні події та переживання людини межі століть і зумовила домінування в жіночій літературі 80–90-х років ХХ ст. творів малих прозових форм, зокрема оповідання, новели, замальовок, етюдів тощо.

Підтвердженням такої затребуваності малих форм в сучасній літературі, на думку дослідників, є популярність і навіть деякий видавничий бум антологій малої прози. Наприклад, «Десять українських прозаїків. Десять українських поетів» (К., 1995), «Квіти в темній кімнаті: Сучасна українська новела: Найкращі зразки української новелістики за останні п'ятнадцять років» (К.: Ґенеза, 1997), «Опудало: Українська прозова сатира, гумор, іронія 80–90-х років двадцятого століття» (К.: Ґенеза, 1997), «Вечеря на дванадцять персон: Житомирська прозова школа» (К.: Ґенеза, 1997), прозова антологія «Кур'єру Кривбасу» – «На добранок, Міленіум», «Українська готична проза» у трьох частинах, укладена Ю. Винничуком: («Огняний змій: Українська готична проза ХІХ ст., – Львів: ЛА «Піраміда», 2006. «Потойбічне. Українська готична проза ХХ ст.». – Львів: ЛА «Піраміда», 2005, «Нічний привид» – Львів: ЛА «Піраміда, 2005), «Приватна колекція: Вибрана українська проза та есеїстика кінця ХХ століття» (Львів: ЛА «Піраміда», 2002), «Незнайома. Антологія української "жіночої" прози та есеїстики другої пол. ХХ – поч. ХХІ ст.» (Львів: ЛА «Піраміда», 2005), «"Дванадцятка". Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ ст.: Антологія урбаністичної прози» (Львів: ЛА «Піраміда», 2006), «Бу-Ба-Бу (Юрій Андрухович, Олександр Ірванець, Віктор Неборак): Вибрані твори: Поезія, проза, есеїстка» (Львів: ЛА «Піраміда», 2007) та ін.

Однак, аналізуючи твори малих прозових форм, не можна не зауважити і такий чинник, як стильові течії, адже нерідко саме вони стають визначальними при модифікації жанрів. Стабільність стильових процесів порушується з огляду на те, як зауважив М. Зеров, «*що одні течії з'являються у нас з запізненням і переходять, не викристалізувавшись, інші, навпаки – виявляються сильно і різко, тримаються довго і потім якийсь час переживають себе у застиглих, скам'янілих формах*» [2, 15].

Спостерігши, що типи новел і оповідань тісно пов'язані з розвитком стильових течій, В. Фащенко запропонував класифікацію новел на основі їхнього співвідношення з основними стильовими течіями. Найдоцільніше, вважав науковець, говорити про три типи течій: реалістично-аналітичну, гуморо-сатиричну і реалістично-романтичну [10, 176].

Метою статті є аналіз реалістичної новели, найприкметнішими зразками якої є твори Є. Кононенко та ін.

Реалістична новела з'явилася у часи кризи соцреалізму і почала інтенсивно розробляти нові теми та виражальні художні засоби, табуйовані раніше радянським літературознавством. Тож у більшості текстів цього підтипу – мозаїчна картина художніх пошуків і активне опрацювання заборонених раніше тем. При цьому виділяються дві внутрішні модифікації реалістично-аналітичної новели: імпресивно-психологічної (у жіночій прозі представлена текстами Є. Кононенко, Л. Тарнашинської та ін.) та соціально-психологічної (В. Мастерова, С. Йовенко).

Тема, до якої найчастіше звертається Є. Кононенко у своїх збірках, – це проблеми суспільної моралі, колективний фальш якої проник у найменшу ланку суспільства – сім'ю. Як зауважує письменниця і літературознавець Г. Тарасюк, Є. Кононенко пише про ситуацію жінки у час великих змін в країні – на зламі формацій суспільства, під час ідейних самозаперечень і національної самоідентифікації [7, 236].

У ранніх текстах письменниці тема втрати родинних цінностей та зміна соціальних ролей окреслена більше через побутові взаємини персонажів і трактується авторкою в іронічному ключі.

Наприклад, у новелі «Нові колготи» родина в центрі уваги письменниці постає мініатюрним аналогом суспільних інституцій, і яка тим самим втратила найголовнішу свою функцію – захищати героїв від самотності. Сюжет твору має сімейно-побутовий характер: свекрусі потрібна операція, лікар погоджується зробити її за умови невеликого хабара – пляшки коньяку, якщо її принесе до нього додому молода невістка Анна. Отже, художній конфлікт новели будується на подвійних стандартах моралі, коли за одними правилами поведінки відбувається пропаганда життя у суспільстві, а за іншими – живуть самі.

Новела «Нові колготи» вирізняється з масиву «жіночої прози» своїм захопливим сюжетом, динамічністю композиції, лаконічністю форми, іронічною забарвленістю і хепі-ендом. Лікар Зеленович не користається із ситуації Анни і радить героїні нікому не розповідати, що поміж ними у той вечір нічого не було, адже чоловік героїні, на жаль, зовсім не командор. У новелі наявні також і ліризація оповіді та незначна ідеалізація головних персонажів (Анни та Зеленковича). Ці елементи засвідчують

прагнення авторки гармонізувати буття людини: відбувається ніби компенсація одного за рахунок іншого: «*Вона дивилась, широко розкривши очі, на знайомі місця, які з вікон машини виглядали зовсім по-іншому і думала, що вперше за багато років може не нервувати, що треба додому*» [3, 192]. Письменниця тут фрагментарно наводить окремі роздуми героя та героїні (дуже вдалий стилістичний прийом), таким чином даючи їм психологічну характеристику, одночасно підсилюючи морально-етичний концепт твору. До речі, Зеленович один із небагатьох шляхетних «справжніх» героїв-чоловіків у творах ранньої Кононенко, у виданнях 90-х років такі образи відсутні взагалі.

У своїх подальших збірках новел «Без мужика» (Кальварія, 2005, 2006, 2008), «Повії теж виходять заміж» (Кальварія, 2005, 2006; Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля» – DirectGroup Bertelsmann, 2007), «Новели для нецілованих дівчат» (Кальварія, 2006, 2009), «Книгарня "ШОК"» (Кальварія, 2009, 2010) Є. Кононенко ще неодноразово переосмислює тему втрати сімейних цінностей в сучасній родині. Але пізніше тема розкривається перед читачем значно агресивніше: це вже зовсім інші товарно-грошові виміри людських відносин. Так, у новелі «Драні колготки» зі збірки «Повії теж виходять заміж» чоловік свідомо штовхає дружину на проституцію:

«– *Слухай, Іро, він дуже добре заплатить. – Ти хочеш, аби я... – Настільки добре, що ти й уявити собі не можеш. – Я, здається, не повія. – Звичайно не повія, тому так дорого... Ми ж їдемо до Норвегії, ти не забула? – То й що з того? – Ну... валюти сама знаєш, скільки... Тепер звітики зняли, зате й валюту врізали. – Ти ж не провезеш валюти. – А він дасть чек! Уяви собі! Чек на моє ім'я! Я все зможу купити для нашої дитини! – І задля цього мати твоєї дитини має вийти на панель? – Це ще не панель. Один раз – це ще так... А скільки разів ти зі мною буваєш байдужою…*» [4].

Книжка «Повії теж виходять заміж» загалом ділиться на два розділи: «Там» і «Тут». Там – трагедії замість щасливого кінця казки про Попелюшку. Тут – чвари, свари, розгул сексуальної революції на тлі зубожіння і деградації, слабкість та продажність чоловіків, і все-таки незнищенна наївна надія на казку про Попелюшку, у яку, виявляється, вірять не тільки жінки, а й нереалізовані, «фемінізовані» українські чоловіки («Дати», «Півтора Григорюка»).

Тема «пригноблення» шлюбним (і не тільки) чоловіком талантів дружини – наскрізна в творчості Євгенії Кононенко. Фактично її твори побудовані на фемінізмі, а сюжет, зокрема розкриття злочину, є лише засобом для того, щоб звернути увагу читача на проблеми повсякденності. «*...майстерно вибудувана детективна фабула є для авторки не самоціллю, а лише нагодою поговорити про сенс життя, про дихотомію справдешності й імітації, про любов і смерть, і ще про багато інших "вічних" речей у контексті нашого прагматичного й далекого від "високих матерій" часу*» [6].

У сучасному суспільстві, показує сюжетами своїх творів Є. Кононенко, руйнується не тільки патріархальна сім'я, метаморфози відбуваються і в стосунках «батьки-діти». Авторка неодноразово підкреслює: саме старше покоління провокує конфліктні ситуації передусім через те, що нав'язує родині, і не тільки, порядки та поняття часів своєї молодості. Адже батьки часто принципово не бажають сприймати сучасні реалії, а разом із цим і новий світоглядний дискурс. Зокрема, у новелі «Різними мовами» проблема «батьки–діти» очима останніх бачиться так: «*Ці батьки – з ним здохнути. Це не ми їх, а вони нас будуть класти в гріб… Таких жахливих батьків, як Бог /…/ дав нашому поколінню не було від царя Ірода! І навіть від царя Гороха!*» [5, 7–8].

Конфлікт системи цінностей та пріоритетів набуває тут глибшого звучання, оскільки він переходить із площини психологічної до площини соціально-політичної. Адже покоління героїв у Є. Кононенко не просто різняться поміж собою часовим виміром, вони сформовані в різних країнах, системах, а отже, характерним для них є також ідейне протистояння зі своїми дітьми. Політичний чинник, пов'язаний із розпадом СРСР, крахом тоталітарного суспільства, економічними катаклізмами, стає визначальним сюжетним елементом у розгортанні родинних історій. І у свою чергу в такий спосіб виявляються приховані механізми впливу тоталітаризму на свідомість людей. Нові реалії сприяють розмиванню патріархальних уявлень про місце і функцію сім'ї в цілому, жінки зокрема. Провокують вони й ламання в соціумі традиційної родини. У рамках нової суспільно-політичної реальності формується і новий образ світу, і людина в ньому. Отож, попри те, що події в творах Кононенко найчастіше відбуваються в родині (локальний і камерний світ), методом художньої проекції тут постають історії цілих поколінь та узагальнена трагедія постколоніального суспільства, яке власне й спричиняє сімейні конфлікти. Тому в художньому світі письменниці люди одного покоління набагато зрозуміліші й ближчі один одному, аніж кровні родичі, які перебувають у латентній боротьбі й чварах.

Так, в оповіданні «Телефонна елегія» його герої люди похилого віку Василь та Лідія, зустрівшись випадково у нотаріальній конторі, відновлюють спілкування між собою, згадуючи передусім своє минуле. У ньому вони знаходять єдиний сенс життя теперішнього. Водночас їхні родини показані авторкою ніби з паралельної площини. Художні образи літніх людей репрезентуються

Є. Кононенко, як ключові концепти соціокультурного покоління. Герої пережили голод, репресії, війну, розруху, і всі ці катаклізми відбилися на сприйнятті ними світу. Двоє старих людей відновили знайомство часів дитячих прогулянок, і між ними зав'язуються теплі стосунки. У сприйнятті онука це виглядає так: «*Телефонний роман у 82 роки. Секс по телефону*» [5, 62].

Старенький Василь живе сам у двокімнатній квартирі, час від часу сюди приходить його онук, використовуючи дідову квартиру для інтимних побачень. Лідія мешкає разом із сім'єю своєї доньки. Жінка постійно відчуває, що в цьому домі вона зайва. Донька ж наголошує: «*Ми все зробили, щоб у матері були позитивні емоції наприкінці життя: і окрему кімнату, і зручне крісло, і чайник у кімнаті /…/ А їй усе було не так!*» [5, 63].

У «Телефонній елегії» Є. Кононенко виразно звучать ностальгійні нотки, але, на відміну від інших текстів письменниці, рушієм такого дискурсу є не політично-економічний чинник, а метафізичні відчуття: «*Найстрашніше – це те, що скоро зникне останній, хто бачив Думську площу й довоєнний Хрещатик на власні очі!... Тоді все зникне остаточно!..*» [5, 59].

Таким чином, реалістична новела межі XX–XXI ст. віддзеркалює актуальні проблеми морально-етичного, гендерно-феміністичного, екзистенційно-філософського та суспільно-політичного спрямування. І їх розкриття є суттєво іншим щодо зразків, поданих письменниками попередніх поколінь. У художніх текстах кінця XX – поч. XXI ст. представлена, насамперед, авторська свідомість, сформована вже у новий, посттоталітарний час. Пріоритетною темою письменниць цього періоду є так звана «жіноча» тема. Саме від неї відгалужуються й інші: самоствердження, самореалізація жінки, її переосмислення та перезавантаження стосунків у новому суспільстві. Не є тут винятком і Є. Кононенко. Серед наскрізних проблем, порушених у її малій прозі – криза сучасної сім'ї, зміна ролей у соціумі, самоствердження жінки, пошуки нею гармонії для світу і для себе самої тощо. У центрі авторської уваги опиняється внутрішнє життя персонажів, їхні взаємини із суспільством, кризова ситуація вибору, яка визначається свободою та волею героя. Такі теми у творчості Є. Кононенко перегукуються з екзистенційними відчуженням та самотністю.

ДЖЕРЕЛА

1. Денисюк І.О. Жанрові проблеми новелістики / І.О. Денисюк // Розвиток жанрів в українській літературі XIX ст. ; Науково-видавниче товариство «Академічний експрес». – Львів, 1999. – 280 с.
2. Зеров М. Українське письменство / Микола Зеров ; упорядн. М. Сулима ; післямова М. Москаленка). – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 1301 с.
3. Квіти в темній кімнаті : Сучасна українська новела : Найяскравіші зразки української новелістики за останні п'ятнадцять років / упорядн., передм., літ. ред. В. Даниленка. – К. : Ґенеза, 1997. – 419 с.
4. Кононенко Є. Драні колготки / Євгенія Кононенко // Новели для нецілованих дівчат / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lib.meta.ua/book/26126/
5. Кононенко Є. Книгарня «Шок»: [новели, есеї] / Євгенія Кононенко. – Львів : Кальварія, 2009 – 128 с.
6. Стріха М. «Імітація» Євгенії Кононенко як дзеркало доби імітацій [Електронний ресурс] / Максим Стріха ; Український центр культурних досліджень. – Режим доступу : http://culturastudies.in.ua/, травень 2007 р.
7. Тарасюк Г. Проза життя без імітацій / Галина Тарасюк // Кур'єр Кривбасу. – 2005. – С. 184.
8. Фащенко В.В. Багатство справжнє і ілюзорне / В.В. Фащенко // Радянське літературознавство. – 1981. – № 5. – С. 30–37.
9. Фащенко В.В. Із студій про новелу. Жанрово-стильові питання / В.В. Фащенко. – К. : Дніпро, 1981. – 279 с.
10. Фащенко В. Новела і новелісти. Жанрово-стильові питання (1917–1967) / В.В. Фащенко. – К. : Радянський письменник, 1968. – 262 с.

В статье на примере новеллистики Евгении Кононенко анализируется реалистичная новелла в типологии жанрово-стилевых модификаций женской малой прозы рубежа XX–XXI вв. Особое внимание обращается на проблематику и поэтику произведений писательницы, поскольку социальная и психологическая плоскости новелл ярко отражают модель отечественного общества начала XXI в.

Ключевые слова: *реалистичная новелла, жанрово-стилевые модификации, мировоззренческий конфликт, женская идентичность.*

The article analyzes realistic novel in the typology of genre-style modifications of women's short fiction at the turn of XX–XXI centuries on the example of Eugenia Kononenko's fiction. A great attention is paid to the problems and poetry of the author's works because social and phsycological background of the novels clearly displays he model of domestic society at the beginning of XXI century.

Key words: *realistic story, genre and stylistic modifications, ideological conflict, female identity.*

УДК 82.2+821.112.2

Марія Гуцол

ТРАДИЦІЙНИЙ СЮЖЕТ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДРАМАТУРГІЇ ЯК СПРОБА САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ

У статті автор досліджує способи трансформації міфологічних протосюжетів у сучасній українській драматургії. Розглянуто традиційні сюжети (троянського циклу, міф про Нарциса) та образи (Одіссей, Орфей, Нарцис). Рецепіюється входження в сюжет драми В. Махна "Bitch/ beach Generation" літературного традиційного образу Гамлета однойменної п'єси В. Шекспіра. Таким чином сучасні драматурги намагаються дати відповідь на актуальні питання самоідентифікації людини як особистості у XXI ст.

Ключові слова: *традиційний сюжет та образ, трансформація, рецепція, міфи.*

Сучасна українська драматургія впевнено й наполегливо входить у національний літературно-мистецький простір, обираючи за основу традиційні сюжети та образи. Поняття «традиційний сюжет» і «традиційний образ» віддавна та уповні утвердилися в науковому дискурсі. Так, до питань ґенези, побутування, особливостей рецепції, трансформації та інтерпретації, врешті класифікації та типології традиційних сюжетів та образів у вітчизняній та зарубіжній літературі, зверталися у своїх роботах науковці: В. Антофійчук, К. Буслаєва, О. Бушмін, А. Волков, Ю. Лотман, А. Нямцу, І. Нусінов, В. Папушина, О. Турган, О. Червінська. Учені також пропонували й інші означення цього явища як от: «мандрівні», «вічні», «світові», «запозичені». У нашому ж дослідженні засадничим обираємо визначення «традиційний сюжет» (запропоноване «чернівецькою школою» науковців) як такий, що «*зберігається й активно функціонує впродовж значного історичного часу*» [1, 4].

Однією із найбільше запитуваних і найпопулярніших груп традиційних сюжетів, образів і мотивів є міфологічні. Одне з ключових положень архетипної критики, сформульоване канадським дослідником Н. Фраєм ґрунтується на твердженні про літературу загалом як форму і спосіб інтерпретації, трансформації та перетворення міфу і його праоснов, узалежнених від літературного стилю та епохи [5, 452]. Низка науковців обстоює думку про втрату міфом пізнавальної функції, натомість першість здобувають чинники, що формують манеру поведінки, вибудовуючи таким чином схему дій, поведінкову матрицю, що, на нашу думку, і лягає в основу рецепції міфічних сюжетів сучасною українською драматургією. Відтак увага реципієнтів зміщена від гносеологічного початку до своєрідного «постмодерного мімезису», відтворення дій і вчинків посеред нових історичних декорацій, часом алогічних і сюрреальних.

А. Нямцу вказує на збереження у поетиці «неоміфологізму» основних змістових констант традиційних сюжетів, образів і мотивів з активним використанням легендарно-міфологічних структур, що мають високий рівень семантичної універсалізації і постають у свідомості реципієнта як образи-символи. Вчений вважає найочевиднішим результатом такої рецепційної універсалізації – «*розширення і збагачення змістовного об'єму персонажа (сюжетної схеми), ускладнення інтегральних та диференційних характеристик з погляду синхронії та діахронії його функціонування*» [4, 3].

Мета дослідження: з'ясувати особливості рецепції міфологічних сюжетів та образів у драмі Василя Махна "Bitch/beach Generation". Це передбачає розв'язання таких завдань: визначити способи трансформації традиційних сюжетів та образів сучасною драматургією; розглянути притаманний сюжету п'єси В. Махна "Bitch/ beach Generation" тип міфологізму.

Василь Махно у п'єсі "Bitch/beach Generation" трансформує сюжет античного міфу (троянський